

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ СФЕРИ СТРАХУВАННЯ В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ

Віталій Олександрович ПЕТРЕНКО,

*здобувач Донецького державного
університету внутрішніх справ*

Важливим напрямом розвитку у 2011–2015 роках стало посилення євроінтеграційного спрямування національного законодавства у сфері страхування. Після підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, яка стосувалася, зокрема, змін у правовому режимі страхового ринку, виникла необхідність поступового узгодження законодавства України з європейськими принципами та стандартами у сфері страхової діяльності з урахуванням економічних і соціальних чинників. Європейський вектор розвитку страхової діяльності в Україні, у тому числі в аспекті її правового регулювання, зумовив появу Стратегії розвитку фінансового сектору України до 2015 р., а також Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 р.

Євроінтеграційний період характеризувався посиленням вимог до якості регулювання, прозорості страхових посередників, захисту споживачів, фінансової стійкості страховиків і наближення національного законодавства до стандартів Європейського Союзу. Водночас адаптація європейських правил потребувала врахування українських соціально-економічних умов, рівня розвитку страхового ринку, інституційної спроможності регуляторів, фінансової культури населення та наявних безпекових викликів. Саме тому європейський напрям правового розвитку не міг обмежуватися формальним перенесенням правових положень, а мав супроводжуватися їх змістовним узгодженням із внутрішніми потребами страхового сектору.

Державне регулювання окремих небанківських фінансових установ планувалося передати до компетенції НБУ. Зважаючи на тиск з боку податкових органів та Державної фіскальної служби України на нефінансові спілки, очікувані зміни були неминучими та вимагали істотної трансформації організації діяльності таких установ і методів надання фінансових послуг. У результаті на ринку фінансових послуг України відбулися суттєві

перетворення, пов'язані з передачею функцій нагляду за цим сегментом фінансової системи від Нацкомфінпослуг до Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, НБУ, а також Антимонопольного комітету України [1].

Акцентуючи увагу на важливості функціонування страхової галузі України відповідно до вимог європейської інтеграції, Л. Морозова та О. Тимошук констатують певну невизначеність у чинному правовому полі щодо регулювання зазначеного питання. На думку авторів, масштабний перехід України до мегарегулювання у сфері страхової діяльності зумовлює необхідність приведення вітчизняного законодавства у відповідність до вимог Європейського Союзу [2, с. 138].

Однак, у контексті державного регулювання страхової діяльності в євроінтеграційному напрямі було запроваджено низку заходів, які надалі відобразилися у розпорядженні Кабінету Міністрів України «Про імплементацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» [3]. Відповідно до Плану заходів з імплементації Угоди про асоціацію на 2014–2017 рр. було передбачено, зокрема, розроблення та подання на розгляд Кабінету Міністрів України проектів нормативно-правових актів з метою імплементації положень Директиви 2002/92/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 9 грудня 2002 р. про страхове посередництво, а також Директиви 2009/103/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 16 вересня 2009 р. щодо страхування цивільної відповідальності, пов'язаної з використанням транспортних засобів [4].

Імплементація зазначених директив мала не лише техніко-юридичне, а й безпекове значення. Регулювання страхового посередництва спрямовувалося на підвищення доброчесності посередників, захист споживачів від недобросовісного продажу страхових продуктів, належне інформування клієнтів і зниження ризику зловживань під час укладення договорів страхування. Натомість удосконалення правового регулювання обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів було важливим для забезпечення гарантованого відшкодування шкоди потерпілим, стабільності відповідного сегмента страхового ринку та належного виконання міжнародних зобов'язань України.

У 2020 р. Національну комісію, що здійснювала державне регулювання ринків фінансових послуг, було ліквідовано, а її функції передано НБУ. Така інституційна зміна стала важливим етапом у розвитку правового забезпечення безпеки сфери страхування, оскільки НБУ отримав ширші повноваження щодо регулювання, нагляду, оцінювання платоспроможності, контролю за ризиками та впливу на діяльність страховиків. Передача відповідних функцій сприяла посиленню вимог до прозорості, фінансової стійкості та доброчесності учасників страхового ринку.

Передача регуляторних функцій НБУ змінила саму логіку державного впливу на страхову сферу. Регулювання небанківського фінансового сектору почало розвиватися у тіснішому зв'язку з підходами, властивими фінансовій стабільності, ризик-орієнтованому нагляду, оцінюванню якості активів, прозорості структури власності та корпоративного управління. Для страхових компаній це означало підвищення вимог до внутрішніх процедур, управління ризиками, комплаєнсу, звітності та готовності до наглядового реагування з боку регулятора.

У 2021 р. було затверджено Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року [5], яка визначила шляхи досягнення цілей і реалізації пріоритетів національних інтересів у сфері економічної безпеки. Національним інтересам України відповідають сталий розвиток економіки, інтеграція до європейського економічного простору та розвиток рівноправного взаємовигідного економічного співробітництва з іншими державами. У цьому контексті страхування набуває значення не лише як фінансова послуга, а як один із інструментів забезпечення економічної стійкості, розподілу ризиків і захисту майнових інтересів громадян та бізнесу.

Визначальним рішенням для розвитку сфери страхування стало прийняття у 2021 р. нових законів України, а саме Закону України «Про страхування» [6] та Закону України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» [7]. Їх ухвалення засвідчило перехід до нового етапу правового забезпечення безпеки сфери страхування, що характеризується посиленням ролі НБУ як регулятора, оновленням вимог до авторизації та ліцензування, удосконаленням підходів до платоспроможності,

корпоративного управління, захисту прав споживачів, прозорості структури власності та ризик-орієнтованого нагляду.

Закон України «Про страхування» 2021 р. має особливе значення для сучасного етапу, оскільки заклав оновлені підходи до функціонування страхового ринку, наближені до європейських стандартів. Його положення спрямовані на впорядкування діяльності страховиків, уточнення вимог до їх фінансового стану, встановлення правил корпоративного управління, посилення контролю за істотною участю, удосконалення процедур виходу з ринку, передачі страхового портфеля та захисту споживачів. У безпековому аспекті важливим є те, що нове законодавство не обмежується формальним визначенням прав і обов'язків учасників страхових відносин, а встановлює підвищені вимоги до стійкості страховика як професійного учасника фінансового ринку.

Закон України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» формує оновлені загальні засади функціонування ринку фінансових послуг, визначає підходи до авторизації, діяльності надавачів фінансових послуг, нагляду, захисту прав споживачів та застосування заходів впливу. Для сфери страхування такий нормативно-правовий акт є важливим у частині формування єдиного правового середовища небанківського фінансового сектору, у якому страхові компанії розглядаються як професійні учасники фінансового ринку, діяльність яких має відповідати вимогам доброчесності, прозорості, платоспроможності та належного управління ризиками.

Ухвалення зазначених законів збіглося з періодом посилення безпекових викликів, а з 2022 р. – із функціонуванням держави в умовах повномасштабної збройної агресії. Саме тому сучасний етап правового забезпечення безпеки сфери страхування не може розглядатися лише як продовження євроінтеграційного оновлення законодавства, а одночасно є періодом правового реагування на воєнні ризики, зниження платоспроможного попиту, зміну структури страхових випадків, ускладнення перестраховування, потребу у спеціальних гарантійних механізмах і необхідність запобігання новим способам страхового шахрайства.

Список використаних джерел:

1. Про внесення змін до Закону України «Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг» : Закон України від 15.01.2015 р. № 123-VIII. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/123-19>
2. Морозова Л., Тимошук О. Розвиток державного регулювання страхової діяльності в Україні. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2021. № 2(26). С. 134–140.
3. Про затвердження середньострокового плану пріоритетних дій Уряду до 2020 року та плану пріоритетних дій Уряду на 2017 рік : розпорядження Кабінету Міністрів України від 03.04.2017 р. № 275-р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/275-2017-p#Text>
4. План заходів з імплементації Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державними-членами, з іншої сторони, на 2014–2017 рр. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/847-2014-p/print1389774622835798#n12>
5. Стратегія економічної безпеки України на період до 2025 року: Указ Президента України від 11.08.2021 р. № 347/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/3472021-39613>
6. Про страхування : Закон України від 18.11.2021 р. № 1909-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text>
7. Про фінансові послуги та фінансові компанії : Закон України від 14.12.2021 р. № 1953-IX URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#Text>